

Departementaal vertrouwelijk
Situatiebeeld en Duiding COVID-19 (nr. 11)

**Kerneenheid
Analyse**

Donderdag 2 april 2020 - geactualiseerd tot 09.00 uur

Kantelpunten die tot maatschappelijke onrust kunnen leiden

• **Gezonde mensen en/of kinderen komen te overlijden.**

- Aandacht in de media voor het overlijden van tieners in de EU, en verhalen van gezonde en mensen van middelbare leeftijd die ernstig ziek werden; "het kan iedereen kan overkomen."

Actuele aandachtspunten

- **De reëler wordende kans op 'het zwarte scenario op de ICs'**, waarbij triage moet plaatsvinden, blijft aan de orde ondanks de huidige capaciteit. Dat vraagt van het kabinet om een **vooruitziende blik**.
- **De bereidheid onder burgers** om zich te houden aan de verlengde maatregelen **kan onder druk komen** als gevolg van de duur ervan, het mooie weer, de paasvakantie en de aanstaande Ramadan. Dat kan ook extra druk zetten op handhavers.
- [Redacted]
- **In Kamerdebat brede steun aan kabinet** voor verlenging maatregelen, maar ook blijvende zorgen over de IC-capaciteit, en wens voor beperking inreis (bv via Schiphol) van niet-Nederlanders (vakantie etc).

11.1

SITUATIEBEELD

Maximaal controleren (volksgezondheid)

- Het RIVM verwacht dat de belasting van de IC's voorlopig nog aanhoudt, ook al laten de cijfers een afname van het aantal opnames zien.
- Diederik Gommers (NVIC) schetst een zorgwekkend beeld bij de Nederlandse IC's. Verpleegkundigen moeten meer patiënten behandelen en dat levert stress op. Dat kan leiden tot fatale fouten. Ook zei hij niet te weten in welke situatie Nederland belandt als het aantal patiënten op de IC boven het maximum van 2.400 bedden komt. Zijn er meer nodig, dan komt Nederland in een zwart scenario terecht.
- Volgens Brits onderzoek is de huidige aanpak van het COVID-19-uitbraak (isolatie van besmette mensen in combinatie met contactonderzoek) veel te traag voor een virus dat zich zo snel en ongemerkt verspreidt. De vraag daarbij is hoe in Europa, op ethisch acceptabele manier, een tracerapp kan worden gebruikt die in geval van besmetting relevante contacten meteen waarschuwt en adviseert in zelfisolatie te gaan.
- Telecomproviders mogen volgens de huidige telecom- en privacywet de gegevens van hun klanten niet met de overheid delen, meldt de Autoriteit Persoonsgegevens (AP); de gegevens kunnen niet geanonimiseerd worden en het is "te omslachtig" om elke klant om toestemming te vragen. Er moet eerst een nieuwe wet komen.
- Uit de gegevens van Worldometer blijkt dat 0,2% van de dodelijke slachtoffers jongeren onder de 19 jaar zijn. in Nederland is (nog) geen kind overleden aan het virus, wel al in andere Europese landen).
- Nederland (en veel andere landen) zal mogelijk nog jaren last kunnen hebben van medicijntekorten. 80% van de medicijnen is afkomstig uit China en India, waar door de coronacrisis fabrieken en export stil liggen.
- De beademingsapparaten die bij Philips in de VS zijn besteld, zijn pas later deze week bruikbaar omdat ze eerst moeten worden aangepast aan Nederlandse koppelingen. Gevreesd wordt dat twee van de geleverde types sowieso niet geschikt zijn voor de behandeling van ernstig zieke coronapatiënten.
- Vanaf volgende week kunnen meer mensen in de zorg en meer patiënten (ouderen en mensen die chemotherapie ondergaan) op het coronavirus worden getest.
- China meldt woensdag dat het meer dan 1300 coronapatiënten heeft die geen symptomen hebben. Dit voedt de vrees voor een tweede golf van het virus en illustreert dat het testen (ook van personen zonder symptomen) van doorslaggevend belang is bij het vaststellen van de ziekte.
- Leidse farmaceut Janssen zegt ervan uit te gaan in september te beginnen met het testen op gezonde mensen met, als alles goed verloopt, een werkend vaccin begin 2021., en werkt reeds aan een voorraad.

Beeld sociale media

- In de stroom aan reacties na de technische briefing en het Kamerdebat wordt voortdurend gespeculeerd over het aantal patiënten en de nog beschikbare IC-capaciteit. Uit de reacties blijkt dat er voor velen verwarring

DEPARTEMENTAAL VERTROUWELIJK

bestaat over de zichtbare effecten ('afvlakking van de curve') waar in de briefing naar werd gerefereerd en tegelijkertijd het hoge aantal patiënten dat in ziekenhuizen belandt.

- Uitspraken van Gommers die op sociale media meerdere malen worden uitgelicht hebben betrekking op de werkdruk van IC-medewerkers en dat de gebrekkige transparantie m.b.t. opnamecapaciteit.
- Berichten over minderjarige coronapatiënten in de EU die recent zijn overleden zwengelt de online discussie aan over de impact van het virus op minderjarigen.

Continuïteit vitale processen en samenleving

Beeld sociale media

- Vanuit het onderwijs is begripvol gereageerd op besluit om de scholen langer dicht te houden.

Zorg voor kwetsbare groepen

- FNV Zorg & Welzijn: veiligheidsgevoel op werkvloer neemt af, met name in de thuiszorg, kraamzorg en gehandicaptenzorg. De voornaamste redenen zijn gebrek aan PBM, onduidelijkheid over de preventierichtlijnen en protocollen, en onzekerheid over besmette patiënten of collega's (omdat er weinig wordt getest).
- Directeur Hoogendijk van Mantelzorg Nederland: 'helpt van de mantelzorgers in Nederland kan zorgtaken nu niet meer aan, andere helpt verwacht het slechts 'enkele weken' vol te houden'.
- Thuiszorg neemt niet alleen af door zieke thuiszorg-medewerkers, maar ook omdat ontvangers zelf thuiszorg-afspraken afzeggen uit angst besmet te worden door het thuiszorgpersoneel.
- Nederlanders met psychische klachten weten minder goed hoe ze de maatregelen moeten doorkomen en hebben onder meer last van angst en depressiviteit, blijkt uit een enquête door de stichting MIND.
- Gehandicapten vreesden dat ze volgens het draaiboek pandemie niet in aanmerking kwamen voor IC-zorg.
- Er zijn landelijk vooralsnog niet significant meer meldingen of adviesvragen over huiselijk geweld binnengekomen bij organisatie Veilig Thuis, ondanks het feit dat gezinnen nu lang en dichter op elkaar zitten.

Financieel-economische stabiliteit

- De financiële positie van Nederlandse pensioenfondsen is door de coronacrisis flink verder verslechterd. Voor veel mensen dreigt een mogelijke pensioenkorting per het eind van dit jaar.
- Bedrijvigheid van de Nederlandse industrie in maart ondanks de flinke impact van het coronavirus nog licht gegroeid. Verklaarbaar is dit door na-ijleffecten en gegroeide omzet van supermarkten en doe-het-zelf-zaken. Uit order-gegevens blijkt wel degelijk een aankomende daling.
- 40% van de SVR (stichting vrije recreatie) aangesloten campings in Nederland verwacht acute financiële problemen als de maatregelen tot 1 juni gaan duren: "geef ons verplichte sluiting, én financiële steun".
- Gebedshuizen vrezen verlies aan inkomsten/donaties/collectes en denken daardoor in zwaar weer te komen aangezien zij niet in aanmerking komen voor de steunmaatregelen. Rondom de ramadan geldt dit met name voor moskeeën die in die periode soms al het geld ophalen dat nodig is voor een heel jaar.
- Deurwaarders verwachten dat veel particulieren/ondernemers de komende tijd in financiële problemen komen en roepen ontvangers van brieven op zo snel mogelijk te bellen om te voorkomen dat de schulden oplopen.

Beeld sociale media

- CNV en Koninklijke Horeca Nederland (KHN) hebben begrip voor de verlenging van de maatregelen maar pleit ook voor 'extra maatregelen' met name voor horeca ondernemers die een pand huren. FNV heeft werkgevers opgeroepen 'iedereen in dienst te houden, ook flexwerkers'.

Caribisch deel van het Koninkrijk

- Op St. Eustatius zijn de eerste twee besmettingen gemeld. Regeringscommissaris Van Rij heeft direct aanvullende isolerende maatregelen afgekondigd.
- Het aantal bevestigde besmettingen op Sint Maarten is verdrievoudigd naar 16; ook kent het eiland een eerste dode. De IC-bedden en beademingsapparatuur zijn in gebruik door niet-COVID-19 patiënten.
- Nederland biedt 42 IC bedden inclusief personeel en apparatuur aan het Caribisch deel van het Koninkrijk.

Beeld sociale media

- Op sociale media zijn veel eilandbewoners van St. Eustatius woedend dat de lokale overheid geen winkels, bars en restaurants sluit. Het lokale gezondheidscentrum zou geen IC's, beademingsapparatuur of specialisten hebben. Burgers zijn extra bang omdat twee derde van de eilandbewoners oud of chronisch ziek is.

Internationale context

- De komende dagen staan 15-20 vluchten op de planning om Nederlanders terug te halen. Tot nu toe zijn met 8 vluchten 979 Nederlanders uit het buitenland opgehaald. Er zouden nog 22,000 Nederlanders vastzitten.
- Minister Hoekstra van Financiën wil dat Nederland grofweg een miljard euro stopt in een Europees noodfonds voor landen die zwaar door de coronacrisis zijn getroffen. Het betreft een gift, geen lening.
- Italië heeft de beperkende maatregelen verlengd tot 13 april. Italië is met China in gesprek over de Gezondheidsziederoute, een samenwerkingsverband voor bestrijding van infectieziekten. Huawei heeft al aangeboden een cloudnetwerk te bouwen om de ziekenhuizen in Italië en Wuhan met elkaar te verbinden. Alibaba zou software aangeboden hebben voor coronadiagnostiek.

DEPARTEMENTAAL VERTROUWELIJK

- In Europa is een voorzichtig tegenoffensief gestart om tegenwicht te bieden aan de propagandastrijd van China en Rusland door de omvangrijke hulp die EU-lidstaten elkaar hebben geboden te benoemen.
- Chinese autoriteiten gaan de kwaliteitseisen aanscherpen voor Chinese bedrijven die medische hulpgoederen naar het buitenland verzenden.
- Amerikaanse geheime diensten zouden een rapport hebben opgesteld met als conclusie dat China een veel hoger aantal corona-besmettingen en doden heeft dan het publiekelijk heeft gerapporteerd. China zou hebben gelogen en daarmee 'de wereld' op een verkeerd been hebben gezet over het gevaar van het virus.

Politiek en maatschappelijke onrust

- Enkele media berichtten over het voornemen van radiologen van het Maastricht UMC om Chinese artificiële intelligentie in te zetten in de strijd tegen corona. Het algoritme analyseert in enkele seconden longfoto's van patiënten en helpt om te beslissen welke patiënten naar de intensive care moeten. Het algoritme is een groot succes in ziekenhuizen in China. Het UMC Maastricht mag het gratis gebruiken, maar moet de longfoto's van Nederlandse coronapatiënten naar de Chinese commerciële ontwikkelaar sturen.
- Media rapporteren over snelle duidelijke straffen (enkele maanden) voor zogenaamde 'corona-hoesters'.
- De COVID-19 crisis kan voor ongelijkheid zorgen op meerdere vlakken, bijvoorbeeld tussen de rijke en arme landen. Daarnaast vergroot de uitbraak mogelijk ook de generatiekloof (jongeren die mogelijk voorrang krijgen op ouderen bij een tekort aan IC-bedden) en de ongelijkheid tussen thuiswerkende mensen en mensen die naar buiten moeten voor hun werk.

Beeld sociale media

- De politie in Noord-Holland klaagt op sociale media over hangjongeren. De gemeente Haarlemmermeer schrijft overspoeld te worden met meldingen over groepen jongeren en wijst hen nogmaals op de maatregelen.

DUIDING

- De **behoefte blijft aan (regie over) eenduidige cijfers** van het RIVM en heldere (regie over) duiding van experts, om zo onrust en onzekerheid weg te nemen. 11.1
[REDACTED]
- De **voorzien termijn van de beperkende maatregelen is nu nog tweemaal langer** dan de tijd die sinds invoering van maatregelen is verstreken. Dat doet een **groot beroep op de mentale weerbaarheid van de samenleving en het personeel in cruciale/vitale beroepen in het bijzonder**, door het (a) verlengen van de beperkende maatregelen, (b) de grote belasting van de zorgcapaciteit, inclusief de consequenties van het (mogelijk) bereiken van de IC-capaciteit en de verdringingseffecten in de zorg en (c) directe en indirecte persoonlijke consequenties voor een steeds grotere groep Nederlanders en bedrijven.
- De **beredheid onder burgers** om zich te houden aan de verlengde maatregelen **kan onder druk komen** als gevolg van de duur ervan, het mooie weer, de paasvakantie en de aanstaande Ramadan. Dat kan ook extra druk zetten op handhavers.
- De kans is groot dat een **toename van het aantal testen** ook leidt tot een toename in vastgestelde besmettingen. Zonder context-informatie over het aantal *uitgevoerde* testen **kan** dat een **vertekend beeld geven over de groei** van het aantal besmettingen, wat het vertrouwen in (het succes van) de beperkende maatregelen ondermijnen kan.
- **Positieve vooruitzichten** op een vaccin, cijfers over herstelde patiënten en nieuws over leveringen PBMs en beademingsapparatuur **kunnen bijdragen** aan het maatschappelijk vermogen om **maatregelen vol te houden**.
- Door de verlenging van de beperkende maatregelen worden daarmee ook economische activiteiten langer beperkt, en **groeit het belang van financiële compensatie nadrukkelijker en breder** in de samenleving. 11.1
[REDACTED]
- **Risico op toenemend gevoel van 'ongelijkheid' onder burgers en bedrijven** t.a.v. bijvoorbeeld 11.1
[REDACTED]
 - o Het enorme beslag dat COVID-19 legt op de gezondheidszorg zorgt voor **verdringing van 'geplande zorg'**. In dit verband wordt gesproken van een **'schaduwcrisis'** die tot **sterfgevallen** kunnen leiden die **niet veroorzaakt zijn door COVID-19**.
 - o **Aandachtspunt daarbinnen** blijft de kans dat **sommige beroepsgroepen** die niet in aanmerking blijken te komen, het **compensatiepakket als onrechtvaardig ervaren**. 11.1
[REDACTED]
 - o Financiële regelingen lenen zich ook voor fraude, wat afbreuk kan doen aan de maatschappelijke steun
- **Aandacht voor een exit-strategie raakt ook** aan het **technologische debat**, zoals het gebruik van telecom-gegevens, het gebruiken van Chinese Artificial Intelligence etc. In dat debat worden nu ook nadrukkelijk ethische bezwaren/aspecten benoemd. Privacy en de democratische rechtsorde is erbij gebaat dat een exit-strategie ook duidelijk regelt wat er 'na afloop' met verzamelde persoonsgegevens gegevens zal gebeuren.